

Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı, Gümrük Birliği ve Türkiye

YRD. DOÇ. DR. AHMET KEREM COŞAR / Chicago Üniversitesi

Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Haziran 2013 tarihinde yeni bir serbest ticaret ve yatırım anlaşmasının müzakerelerine başladı. Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTYO) adı verilen bu girişim, iki ekonomi arasında gümrük vergilerinin sıfırlanmasını ve gümrük dışı engellerin (farklı standartlar ve sertifikasyon düzenlemeleri, gümrüklerdeki bürokrasi vs) azaltılmasını amaçlıyor. Gerçekleşmesi halinde, TTYO Türk firmaları için asimetrik bir rekabet doğuruyor: AB ile olan Gümrük Birliği (GB) gereğince Türkiye, TTYO düzenlemelerini uygulamak ve ABD'li üreticilere pazarını açmak durumunda kalırken, ABD pazarında AB ülkelerinin yaşayacağı serbest rekabet imkanlarından faydalanamıyor. Rekabeti engelleyici bu asimetriyi düzeltmek için Türk tarafı, AB'nin son yıllarda imzaladığı diğer serbest ticaret anlaşmalarını (STA) takiben yaptığı gibi, ABD nezdinde de bir STA girişiminde bulundu. Diğer yandan son dönemde iktisat yönetimin çeşitli seviyelerinde, ülkemizin TTYO dışında kalması durumunda GB'den çıkılması olasılığı dile getirilmeye başlandı.

Gerçekten de AB'nin imzaladığı STA'lar, Türkiye'nin bu ülkelerle takiben yaptığı müzakerelerde pazarlık gücünü azaltmaktadır. Serbest rekabet, mütekabiliyet ve ulusal hükümler ilkeleri gereği Türkiye'nin TTYO'ya eşit ortak olarak dahil olması kuşkusuz en arzu edilir seçenektir. Fakat kısa dönemde bunun gerçekleşmemesi ve Türkiye-ABD arasında STA müzakerelerinin başlamaması durumunda, asimetrik rekabet altında da olsa GB içinde kalmanın maliyeti, GB'den çıkmanın maliyetinden daha düşük olabilir. Bu maliyetler, ticaret ve üretim verilerine dayalı bilimsel çalışmalarla tahmin edilebilir. Bu yazıda olası rekabet etkilerini özetleyip hangi kalemlerin kazanç-kayıp hanesine yazılabileceğini belirtelim.

Öncelikle taraflar arasındaki gümrük oranlarının hali hazırda çok düşük olduğunu hatırlatmakta fayda var. ABD'nin Türkiye dahil gelişmekte olan ülkeler grubuna uyguladığı Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) altındaki tarım dışı gümrük vergilerinin ortalaması %3. Türkiye'nin ABD'ye ihracatının yüzde 20'si, bu program kapsamındaki binlerce ürün kaleminde gümrüksüz yapılmakta. Bazı sektörler dışında, önemli sayıda Türk ihracatçısı ABD pazarına girmekte mühim bir vergi veya kota engeli ile karşılaşmıyor. Diğer yandan Türkiye'nin ABD'ye uyguladığı tarım dışı gümrük oranlarının

ortalaması %6. Yani şu anda Türk imalatçıları, piyasaya giriş açısından ortalama olarak %3'lük bir gümrük vergisi avantajına sahip. Asimetrik GB şartlarında ABD gümrük vergileri %3'te kalır, Türkiye'nin ABD'ye uyguladığı vergiler GB içerisinde sıfırlanırsa bu oran %3'lük bir dezavantaja dönüşüyor.

Coğrafi konum ve lojistik maliyetleri de düşünülürken nasıl ki su andaki %3'lük artı pozisyon Türk üreticilerine ABD piyasasında büyük bir avantaj sağlamıyorsa, %3'lük eksi bir pozisyon da ABD'li üreticilerin Türk pazarını ele geçirmesi anlamına gelmeyecektir. Nitekim ABD'nin toplam dış ticaretimizdeki payı sadece %4-5 seviyesindedir. ABD'den 2013 yılı ithalatımız 12.5 milyar dolar civarında. Bundan GB'ye tabi olmayan tarım ve hizmetleri çıkarınca 10 milyar dolar kalıyor. ABD firmaları Türk pazarına serbest giriş kazandıkları için, ABD'den sanayi ithalatımızın %20 oranında, yani 2 milyar dolar, arttığını varsayalım. Bu Türkiye'nin kaybı mı? Hayır, çünkü bu ilave 2 milyar dolar ithalatın tamamı yerli üreticiden pazar çalınmayacak. Bir kısmı başka ülkelerden, özellikle de AB'den yaptığımız ithalatın ABD'ye sapsından kaynaklanacak. Yani AB'den, Rusya'dan, Çin'den biraz daha az, ABD'den biraz daha fazla mal alacağız. Bu durumda yerli üreticinin satış kaybı 2 milyar dolardan az olacak. Her şekilde bu malları daha ucuza satın alan tüketicilerin ve firmaların maliyetleri azalacağı için, söz konusu rakamın tamamı ülkenin kaybı olarak düşünülemez.

Türkiye-ABD arasındaki bu doğrudan etkinin yanında, yabancı piyasalardaki rekabet koşulları da değişecek. TTYO'nun verdiği rekabet avantajı ile Avrupa firmaları Amerika'da Türk firmaları aleyhine genişleyecekler. Daha önemlisi, Amerikan firmaları Avrupa pazarına girişte daha önce karşılaştıkları engellerden kurtulup Türk firmaları ile eşit rekabet şansına erişecek ve Türk firmalarının Avrupa'daki gücünü zayıflatacaklar.

Bu kaymaların ülke geliri üzerindeki olası etkilerini değerlendirmek için OECD katma değer bazlı ticaret istatistiklerine bakmakta fayda var. 2005 yılında Türkiye'nin ABD'ye yaptığı ihracattaki yurt içi katma değer gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranı %2.5. Türkiye'nin AB'ye yaptığı ihracattaki yurt içi katma değer gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranı ise %8.5. Olası ticaret kaymaları, ülke gelirimizin toplam %11'ine karşılık gelen bu toplamın ancak bir kısmını Türk üreticilerinden çalacak. Üretim kapasitemiz yerinde durduğu sürece, Türk firmaları bu pazarlarda kaybettiği satışların bir kısmını başka pazarlara kaydırarak telafi edecekler. Nitekim son on yılda özellikle Ortadoğu, Afrika ve Asya pazarlarına artan satışlarla AB'nin ihracatımızdaki payı 2000'lerin ortasındaki %60a yakın seviyesinden bugün %40-45 seviyesine düşmüştür.

Asimetrik de olsa GB içinde TTYO'dan bazı kazançlarımız da olacak. Avrupa firmalarının Amerika'ya ihracatta kullanmak üzere Türkiye'den ithal ettikleri ara mallara talepleri artacak. Olası dış talep kaybının bir kısmı bu yeni talep tarafından telafi edilecek.

Özet olarak, asimetrik bir GB içinde TTYO'dan kaynaklanan yüksek bir toplam gelir kaybı öngörmek zor. Buna karşın GB'den çıkmamız durumunda oluşacak dış ticaret politikası belirsizliği, girdi maliyetlerinde artışlar ve AB firmalarının Türkiye'ye yapacakları doğrudan yatırımlarındaki azalma, ciddi gelir ve istihdam kaybına yol açabilir. Ekonomi politikası yapımcılarının AB nezdinde haklı taleplerimizi savunurken bu senaryoları hatırdta tutmaları faydalı olacaktır.

Yorumlar

Yorum yapabilmek için lütfen giriş yapınız. Daha önce üye olmadıysanız lütfen üye olunuz.

[Giriş Yap \(/ajax-nc/member/login\)](/ajax-nc/member/login)

[Üye Ol! \(/ajax-nc/member/signup\)](/ajax-nc/member/signup)